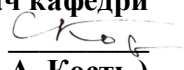

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет журналістики
Кафедра української преси**

**Затверджено
на засіданні кафедри української преси
факультету журналістики
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31 серпня 2020 року)**

**Завідувач кафедри
української преси
(проф. С. А. Кость)**

**Силабус
з навчальної дисципліни
«Інформаційні війни»,
що викладається в межах освітньої програми «Журналістика»
першого освітнього рівня вищої освіти
для студентів 4 курсу (8 семестр)
зі спеціальності 061 Журналістика**

Львів -2020

**Силабус курсу “Інформаційні війни”
2020-2021 навчального року**

Назва курсу	Інформаційні війни
Адреса викладання курсу	вул. Генерала Чупринки, 49, Львів
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет журналістики, кафедра української преси
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань – 06 Журналістика; напрям підготовки 6.030301 «журналістика»; спеціальність – 061 Журналістика
Викладачі курсу	Романчук Олег Костянтинівич, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української преси
Контактна інформація викладачів	oleh.romanchuk@lnu.edu.ua ; https://journal.lnu.edu.ua/employee/romanchuk-o-k ; https://orcid.org/0000-0002-7431-2993 Львів, вул. Генерала Чупринки, 49, каб. 402
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять, а також за попередньою домовленістю. Можливі й онлайн консультації через Skype, Вайбер, Zoom. Для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача, Viber або телефонувати.
Сторінка курсу	https://journal.lnu.edu.ua
Інформація про курс	“Інформаційні війни” – прикладна міждисциплінарна дисципліна, розрахована на слухачів, що вже опанували курси „Теорія і практика журналістики”, „Теорія і методика журналістської творчості”, „Аргументація в журналістиці”, „Аналітичні методи журналістики”, „Теорії масової інформації”, „Теорія та історія світової та української культури”, „Філософія”, „Світова історія”, „Історія світової літератури”, спецкурси “Системний аналіз у журналістиці”, “Соціологія масової комунікації”, “Сучасна українська публіцистика” і сприяє систематизації та трансформації теоретичних знань у практичній реалізації журналістами-аналітиками.
Коротка анотація курсу	Програма з курсу «Інформаційні війни» відповідає навчальному плану, освітньо-професійній програмі (ОПП) та освітньо-кваліфікаційним характеристикам (ОКХ) підготовки журналістів ЛНУ ім. І. Франка. В умовах глобалізації та інформатизації суспільства видозмінюється роль і завдання інформації. Значення її в житті суспільства стрімко зростає, оскільки соціальне суспільство — це відкрита інформаційна система. ЗМІ перетворились на визначальний елемент сучасного суспільства. Масмедіа формують психологію і політику епохи, сприяють зростанню ролі лідерів/вождів мас. Але інформація може виконувати й «убивчу» роль. Народ перетворюється на натовп, коли вдається відучити його думати. І тоді інформація стає своєрідною довбнею в руках зацікавлених груп та організацій. Громадяни щодня зустрічаються з класичними виявами психологічної війни: тотального пересмикування фактів, маніпулювання свідомістю телеглядачів, слухачів і читачів.
Мета та цілі курсу	Мета – набути практичних навиків у протистоянні новітнім методам інформаційної агресії в нинішніх умовах, коли ЗМІ стали

	<p>визначальним елементом сучасного суспільства, коли інформація почала виконувати й «убивчу» роль, перетворюючи народ у натовп, оскільки одним із найефективніших методів відучити людей думати — це закидати їх величезним обсягом інформації, яка не має державних орієнтирів, або ж під виглядом наявності їх в інформаційному потоці маскувати інші цілі, ставити зовсім іншу мету.</p> <p>Цілі – з’ясувати роль інформаційно-психологічних операцій в інформаційному просторі України в контексті гарантування інформаційної безпеки як складової національної безпеки держави. Ознайомити студентів з методами агресії проти розуму/інтелекту, що стало можливим завдяки «розвитку засобів масової комунікації і вдосконалення технологій психологічного впливу на індивідуальну і масову свідомість. За допомогою спеціальних психотехнологій здійснюються цілеспрямовані зміни масової свідомості з метою закладання певної інформації (від комерційної до світоглядної). За мету можуть ставитися також зміни культурної і навіть етнічної самоідентифікації великих груп людей для включення їх у психокультуру агресора або для досягнення інших цілей.» (Є. К. Марчук).</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Романчук О. К. Соціальна інформатиука (Навчальний посібник. МОН України, ЛНУ імені І. Франка. – Львів: Універсум, 2016. 2. Романчук О. К. Системний аналіз у журналістиці (Навчальний посібник. МОН України, ЛНУ імені І. Франка. – Львів: Універсум, 2008. 3. Почепцев Г. Г. Теория и практика информационных войн / Ровенский институт славяноведения Киевского института «Славянский университет». – Рівне: Волинські обереги, 1999.– 122 с. 4. . Почепцев Г. Г. Контроль над разумом. – Видавничий дім "Києво-Могилянська академія". – 2012. – 350 с. 5.. Литвиненко О. В. Інформаційні впливи та операції. – К.: НІСД, 2003. – 240 с. 6. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. – М.: Изд-во “Эксмо”, 2007. 7. Сватко Я. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн // Універсум, №9-10, 2008. С.6-9. 8. Почепцов Г.Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований. К.: Вид. «АДЕФ-Украина», 1998. 9. Дашкевич Я. Національна інформаційна безпека: українські проблеми // Шлях перемоги.— 2004.—14 січня.—с.8. 10. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ, КАЛАМАР, 2017. – 268 с. 11. Іванов В. Інформаційна безпека України: медійні аспекти проблеми // Універсум. — 2001. — № 3-4. — с.17. 12. Карпенко В. Інформаційний простір і національна безпека України // Універсум. — 2002. — №7-8. — с.49. 13. Сунь-цзы. Искусство стратегии. — М.: Изд-во Эскимо; СПб.: Мидгард, 2006. 14. Романчук Олег К. Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи : Публіцистика

	воєнного часу. Вибрані тексти 2014–2019 рр. – Львів: Універсум, 2020. – 608 с., 7 іл. 15. Золотухін Д. Ю. БІЛА КНИГА СПЕЦІАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2018.–К., 2018. – 384 с., іл. https://mip.gov.ua/files/pdf/white_book_2018_mip.pdf
Тривалість курсу	8-й семестр. Рік підготовки – четвертий
Обсяг курсу	Загальна кількість годин – 90. 22 години аудиторних занять. З них 11 годин лекцій, 11 годин практичних занять та 68 годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде : - Знати поняття інформаційної війни, інформаційного впливу, інформаційної зброї, психотропної зброї; типи інформаційних війн; специфіку відмінностей між пропагандою та інформаційною війною, ментальною агресією та пропагандою у контексті функціонування соціально-політичної системи; типи інформаційної війни; роль і значення інформаційно-психологічних операцій в інформаційному просторі України в контексті гарантування інформаційної безпеки як складової національної безпеки держави; класичні вияви психологічної війни — тотальне пересмикування фактів, маніпулювання свідомістю телеглядачів, слухачів і читачів тощо; методи, які впливають на зміну етнокультурної самоідентифікації. - Вміти застосовувати набуті практичні навички у протистоянні новітнім методам інформаційної агресії в нинішніх умовах, коли ЗМІ стали визначальним елементом сучасного суспільства, коли інформація почала виконувати й «убивчу» роль.
Ключові слова	інформаційна війна, інформаційний вплив, інформаційна зброя, маніпулювання свідомістю
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, лабораторних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Доцільно подавати у формі СХЕМИ КУРСУ**
Підсумковий контроль, форма	Іспит в кінці семестру письмовий/тестовий/усний/комбінований
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату магістра журналістики зі спеціальності 061
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, консультування, дискусії Лекції. Передбачено ознайомлення студентів із основними питаннями програми спецкурсу, теоретичними, методологічними і творчо-продуктивними аспектами; ознайомлення з рекомендованою літературою. Практичні заняття. Передбачено виконання домашніх завдань (опрацювання рекомендованої літератури), підготовка до аналізу запропонованих тем і проблем у контексті сучасної ситуації в Україні та світі. Найпоширеніші форми: конспект про зібрану інформацію, з'ясоване – не з'ясоване (питання, на які знайдено відповіді і питання, на які відповідей не знайдено), обговорення, підсумки (оцінка

	<p>результатів).</p> <p>Самостійна робота студента під керівництвом викладача полягає в тому, що кожна тема потребує закріплення. Студенти працюють з рекомендованою літературою, з конкретними виданнями, з відлю-матеріалами, інформацією з інтернету, готують порівняльний аналіз.</p> <p>Індивідуально-групове творче завдання як основа підсумкової кваліфікаційної роботи за підсумками спецкурсу покликане виявити: а) скрупульозність і старанність виконання домашніх завдань зокрема і самостійної роботи загалом, б) вміння збирати, систематизувати, осмислювати і використовувати інформацію, в) уміння творчо (креативно) підходити до складних або нетрадиційних проблем.</p> <p>У разі відпрацювання пропущеної теми готують есе.</p> <p>Можливий варіант оцінювання через тестову базу. Насамперед для заочної форми навчання та студентів, які мають вільне відвідування чи перебувають на міжнародному стажуванні. Відпрацювання і консультування відбувається за графіком, затвердженим і оприлюдненим на кафедрі.</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>З урахуванням особливостей навчальної дисципліни. Вивчення курсу може не потребувати використання програмного забезпечення, крім загально вживаних програм і операційних систем.</p>
<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.</p> <p>Основа контрольно-залікових питань (за змістовими модулями) становлять виконання завдань на самостійне опрацювання з метою закріплення теоретичного матеріалу, викладеного на лекціях і опрацьованих на практичних заняттях, а також опрацювання рекомендованої літератури та сучасних журналістських текстів і телерадіопрограм.</p> <p>Оцінювання наукових есе (0-10 балів за кожне) – форма відпрацювання пропусків практичних занять</p> <p>Відпрацювання і консультування відбувається за графіком, затвердженим і оприлюдненим на кафедрі.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (доповідь та відкритий тест).</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що студентські роботи будуть самостійними, оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших авторів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідування занять є важливою складовою навчання.</p> <p>Очікується, що всі студенти відвідають усі аудиторні заняття з курсу. Слухачі повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку вони зобов'язані дотримуватися усіх строків, що визначені для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Усю літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, викладач надає виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам.</p>

	<p>Політика виставлення балів. Враховуються усі бали, набрані упродовж семестру (поточне тестування (контрольна), самостійна робота (доповідь) та бали за роботу на практичних і семінарських заняттях.</p> <p>При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття, якщо це не пов'язано з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу). Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку чи екзамену.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття інформації. Загальні властивості інформації. Роль інформації у сучасному світі. “Розсіяна інформація” та інформаційні потоки. 2. Інформація — головний стратегічний товар ХХІ століття. Філософія комп'ютерної цивілізації. Види та форми представлення інформації. 3. Поняття інформаційного ресурсу, інформаційного простору та інформаційного суверенітету.

	<p>4. Що таке “інформаційне суспільство”? Чим зумовлений перехід людства в інформаційне суспільство? Проблема свободи в інформаційному суспільстві.</p> <p>5. Інформаційна війна, як засіб впливу. Інформаційні війни в історії.</p> <p>6. Інформаційна зброя. Мета інформаційної війни. Інформаційні війни в політиці. Мета політичного маніпулювання.</p> <p>7. Нав’язування чужих ідей — основна суть політичну інформаційної війни. Глобальна інформаційна війна.</p> <p>8. Інформаційна війна як складова частина ідеологічної боротьби.</p> <p>9. Чим відрізняється інформаційна війна від пропаганди?</p> <p>10. Пропагандистські тенденції тоталітарного СРСР у політиці сучасної Росії.</p> <p>11. Історія видення пропрагандистської війни (окремих операцій) на прикладі нацистської Німеччини та СРСР.</p> <p>12. Електронна війна як компонент військових операцій. Реальні фізичні наслідки “електронної війни”. Інформаційні інфраструктури як об’єкт стратегічного удару.</p> <p>13. Оборонне планування віртуального світу. Комп’ютерні злочини.</p> <p>14. Що таке “національна безпека”? Види інформаційної безпеки. Поняття “політики безпеки”. Зовнішні та внутрішні загрози інформаційній безпеці.</p> <p>15. Прийоми, процедури і технології маніпулятивного впливу. Способи нав’язування людині конкретних ціннісних установок. Основна мета блефування.</p> <p>16. Українське суспільство: маніпулювання свідомістю громадян політичними структурами.</p> <p>17. Інформаційний простір сучасної Росії — беззастережне панування пропаганди.</p> <p>18. Інформаційна війна між Україною й Росією.</p> <p>19. Способи захисту інформаційного простору держави, суспільства та особистості від негативних впливів агресора.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Інформація в житті людини. Інформаційні війни в сучасному світі

Тема 1. Інформація Інформаційний вплив та інформаційні війни

1. Визначення поняття «інформація». Приклади трактування цього поняття: інформація — «міра впорядкованості будь-якої системи» (Норберт Вінер); інформація — «позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів» (Норберт Вінер); інформація — «виділена», «перенесена», «пересаджена», «відтворена» «структура джерела на новій речовинно-енергетичній основі» [8].

2. Інформаційне середовище. Інформація явища. Порогові й безпорогові явища. Вплив інформаційного поля життєвого середовища людини.
3. Найважливіші властивості розумної системи: сприйняття, збереження та обробка інформації. Сприйняття інформації — певна зміна системи під тим чи іншим впливом.
4. Поняття інформаційного ресурсу, інформаційного простору та інформаційного суверенітету.
5. Поняття інформаційного впливу. Інформаційні технології як засіб інформаційного впливу. Цілі та завдання інформаційно-психологічного впливу. Інформаційний вплив на моральну та духовну стійкість супротивника, вплив на його психіку. Інформаційна складова: актуальність, своєчасність, достовірність, якість, обсяг. Інформаційна протидія.
6. Поняття інформаційної війни. Інформаційна війна як відкритий (або ж прихований) вплив соціально-політичних систем одної на одну з метою лоримання певної переваги/виграшу в матеріальній та інших сферах. Інформаційні війни в історії. **Інформаційна війна** – комплекс дій, розпочатих для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника при одночасному захисті власної інформації, процесів, що базуються на інформації і інформаційних системах [Прокофьев Д.М. «Інформаційна війна та інформаційна злочинність»]. **Інформаційна війна (I-War)** — комплекс заходів інформаційного впливу на масову свідомість для зміни поведінки людей та нав'язування їм цілей, що не входять до їх інтересів, масоване просування вигідної інформації і замовчування невідповідної, а також тенденційна інтерпретація поточних подій.
7. **Інформаційна війна** як реальна військова дисципліна, яку вивчають і розробляють у спеціальних навчальних та академічних установах. Об'єкт **I-War** – масова, а не індивідуальна свідомість. Інформаційна війна передбачає наявність у суб'єкта впливу різноманітної інформації, але суб'єкт впливу має керуватися саме тією інформацією (програмою), яку йому нав'язують.

Тема 2. Типи інформаційних війн

1. Основи ведення I-War. «Істинно тотальна війна — це війна за допомогою інформації» (М. Маклюен, американський дослідник). Інформаційна війна — складова частина ідеологічної боротьби. Політичні інформаційні війни: головна мета — дискредитація і деморалізація політичного опонента. Типові тактики та стратегії.
2. Мета інформаційної війни — послаблення моральних і матеріальних сил супротивника або конкурента та посилення власних. Включає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах: відсутність кровопролиття, візуально видимих матеріальних руйнувань, але при цьому завдаючи масштабних ударів по суспільній психології і психології особи, котрі навіть можуть перевищувати наслідки збройних конфліктів.
3. **Інформаційна війна** — якісно новий вид бойових дій. Основні методи інформаційної війни – блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивником. ^[1]_{SEP} У цьому випадку інформація також розглядається як окремий об'єкт, потенційна зброя та вигідна ціль.
4. Інформаційна зброя (психотронна зброя) – сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового блокування або спотворення, безповоротного виводу з ладу функцій або служб інформаційної інфраструктури.

Тема 3. Специфіка ведення інформаційної війни. Електронна війна — війна третього тисячоліття

1. Інформаційні війни в сучасному соціально-політичному вимірі. Інформаційна війна – “прелюдія” до війни “гарячої”. Технології проведення інформаційних операцій..
2. Основні принципи, завдання, цілі та методи геополітичного стратегічного аналізу та прогнозування. Глобальні інформаційні мережі. Сучасна світова/регіональна політика та Інтернет. Особливості інформаційно-психологічного впливу через Інтернет.
3. Головний напрям I-War – вплив на свідомість людини, другий – застосування високоточної зброї, розробленої на основі інформаційних комп’ютерних технологій, третій – використання величезних фінансових коштів для розробки інформаційних технологій. **Чотири основні категорії використання інформації проти людського інтелекту** (з доктрини інформаційних операцій США: операції проти волі нації; операції проти командування суперника; операції проти ворожих військ; операції проти національних культур [9].
4. Бойові підрозділи для ведення психологічних (інформаційних) операцій: в США (PSYOPS), Великобританії (П’ятнадцята група психологічних операцій), ФРН (Zentrum Operative Information; Streitkräftebasis),
4. Поняття інформаційної зброї — сукупності належним чином, зі спеціальною метою організованої інформації на основі використання новітніх технологій, котрі спроможні нейтралізувати системи захисту або ж змінювати, знищувати, блокувати інформацію, порушувати її обмін, дезінформувати.
Інформаційна зброя в арсеналі американських спеціальних операційних сил (SOF). Визначення поняття інформаційних операцій міністерством оборони США: «Інтегроване використання можливостей електронної зброї, комп’ютерних мережевих операцій (CNO), психологічних операцій (PSYOP), операцій з військової дезінформації і дезорганізації та операцій безпеки (OPSEC) для використання можливостей впливу на людську свідомість з метою руйнування, розкладання, або й взагалі перехоплення впливу на прийняття рішень противника, при цьому захищаючи наше власне (рішення)» [8].
5. Комп’ютерні технології — невід’ємна частина озброєння сучасних армій, принципово важливий компонент, від якого залежить діяльність багатьох військових структур і чим при нагоді може скористатися супротивник.
6. «Електронна/кібернетична війна» — наслідок розробки та впровадження кібернетичних технологій, котрі мають завдати шкоди системі контролю і управління збройних сил супротивника та іншим важливим елементам оборони ворога. Ця війна не зводиться лише до знищення веб-сайтів супротивника, його політичних організацій або рухів.
7. Методи запобігання електронній загрозі та способи зменшення вразливості в умовах електронної війни: передбачення й аналіз, запобігання й стримування, заходи забезпечення оборони.
8. Електронна війна як близький аналог реальних “гарячих” бойових дій. У разі ведення державою електронної війни, вона (війна) стає частиною визначеної стратегії й доктрини, елементом військового планування і здійснюється в межах конкретних завдань. Це уможливило проведення аналізу та забезпечення своєчасного запобігання інформаційній агресії — майже аналогічно традиційним військовим операціям.
В обмеженій електронній війні інформаційна інфраструктура супротивника розглядається як засіб, ціль та зброя для нанесення удару. **Необмежена електронна війна** — це руйнування ключових галузей інфраструктури країни-супротивника: енергетики, транспорту, фінансової системи, водозабезпечення, комунікацій, служби надання допомоги в надзвичайних ситуаціях, інформаційної інфраструктури.
Кібертероризм і проблема комп’ютерної злочинності. Антивірусні програми: захист від “вірусів”, “хробаків” і “логічних бомб”.

Змістовий модуль 2. Національна безпека держави

Тема 4. Національна безпека в умовах інформаційної війни

1. Інформаційні потоки в політико-соціальних системах. Деформація механізмів збору розсіяної інформації. Поняття "національна безпека". Види безпеки: державна, економічна, суспільна, військова, екологічна, інформаційна.
2. Взаємозв'язок інформаційної та інших видів безпеки. Основні види загроз національній безпеці: загрози інформаційній інфраструктурі, загрози безпеці інформації, загрози духовному життю суспільства, загрози правам і свободам громадян.
3. Інформаційна безпека як складова національної безпеки. Зовнішні і внутрішні загрози інформаційній безпеці: типи і класи загроз, джерела, засоби реалізації загроз та їхні наслідки. Роль держави в забезпеченні інформаційної безпеки країни.
4. Українська мова як об'єкт інформаційної агресії. Державна мова як важливий елемент національної безпеки країни.
4. Методи запобігання і ліквідації загроз інформаційній безпеці держави (правові, організаційно-технічні, економічні тощо). Поняття політики безпеки. Принципи побудови політики безпеки та її впровадження.

Тема 5. Моделі формування громадської думки

1. Формування громадської думки — одне з найважливіших завдань державного апарату, політичних партій, працівників спецслужб.
2. Тоталітарні режими як творці сприятливого образу про себе.
3. Західні та постсовєтські суспільства і маніпулювання громадською думкою. Західні суспільства і формування громадської думки («американський спосіб життя», «американська мрія»)
4. Політичне маніпулювання. Способи політичного маніпулювання.
5. Блефування. Основні прийоми блефування.
6. Прийоми, процедури і технології маніпулятивного впливу.
7. Приклади вкорінення тоталітарної (нацистської та комуністичної) ідеологій в маси (С. Кара-Мурза «Маніпуляція сознанием», Р. Герцштейн «Война, которую выиграл Гитлер»): створення пропагандистського апарату для безпосереднього або опосередкованого контролю преси, видавництв, радіо й кінематографа.

Тема 6. Інформаційна війна в Україні

1. Інформаційно-психологічні операції проти України в інтересах інших держав - головна загроза національній безпеці України. Специфіка інформаційної війни в Україні. Загострення інформаційної війни з боку Росії після зміни політичної ситуації в Україні наприкінці 2004 рік Зомбування громадян України советськими стереотипами поведінки, мислення, нав'язуванням чужої мови в побуті. через електронні ЗМІ, газетні, журнальні й книжкові видання, котрі цілеспрямовано продукує Росія. «Сьогодні сусідня Росія всіляко намагається використати український інформаційний простір у своїх інтересах для поширення неоімперіалістичних ідей, для антиукраїнської інформаційної обробки наших

- громадян» [3]. 80 відсотків сайтів в українському сегменті Інтернету – російськомовні (зі звіту Світового банку з надання кредиту на проект «Україна — розвиток через інтернет») [15]. «Отупілий народ, який нікому не вірить, ні на що не реагує, а часто вже й нічого не розуміє — саме те, що потрібно владі. Таким народом можна маніпулювати, що влада і робить, використовуючи свої засоби масової інформації» [14].
2. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн. Інформаційні кордони України. Їхній захист. Патріотизм як основа державної ідеології, фундамент будь-якої державної конструкції. «Хто контролює сьогодні, той контролює минуле, і той, хто контролює минуле, контролює майбутнє» (Джордж Оруелл). «Потрібно зважати на ще один аспект інтелектуальної безпеки — комп'ютерно-інформаційний. У століття інформатики народилось явище інформаційного колоніалізму, перетворення тієї чи іншої країни на «комп'ютерну плантацію». Інформатизація етносу не може зводитись лише до насичення комп'ютерами даної країни і підвищення комп'ютерної грамотності населення. Без загального підвищення етнічного інтелекту, що пов'язане з комплексною інтелектуалізацією суспільства, без усього цього комп'ютеризація навіть небезпечна: етнос із своєю армією програмістів, аналітиків, операторів комп'ютерів може стати бездумним виконавцем волі більш інтелектуального етносу» [1].
 3. Феномен ментальних (психологічних) воєн. Етнокультурний та інформаційний компонент ментальної боротьби. Диспропорція між фаховим інтелектом суспільства і його гуманітарним інтелектом. Причини і можливі наслідки. Зв'язок соціально-культурної ідеї з проблемою культурної ідентичності. Вплив семіотики на духовно-інтелектуальні, мовні, ментальні чинники з метою розмивання національної ідентичності. Ї творенню політичної нації.
 4. Російські пропагандивно-аналітичні структури, котрі маніпулюють інформацією (дозують, конструюють напівправду та відверту брехню), впливаючи на суспільну свідомість росіян та громадян постсовжетських держав: Управління президента РФ з міжрегіональних і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, «Фонд ефективної політики», «Агентство політичних новин», АПН, «Русский Журнал», «Кремль.орг», «Русский институт», веб-сайт www.koba.ru та ін.
 5. Телебачення як породжувач ілюзії участі людей в громадському житті держави, причетності до подій, що мають місце в країні — вкрай небезпечне явище з погляду інформаційної безпеки держави. Українське телебачення як арена ведення інформаційних воєн. Деструктивна роль іноземних телекомпаній, радіостанцій, друкованих ЗМІ та інтернет-видань, присутніх у вітчизняному інформаційному просторі (психологічні кампанії з метою дезінформації суспільства стосовно мовного питання, теми національної єдності, територіальної цілісності, питань культури, релігії, євроатлантичних прагнень України.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	У тому числі				
л		П	лаб	інд	ср	
1	3	9	9			7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Інформація в житті людини						
Тема 1. Інформація Інформаційний вплив та інформаційні війни	2	1	1			

Тема 2. Типи інформаційних війн	4	2	2			
Тема 3. Специфіка ведення інформаційної війни. Електронна війна — війна третього тисячоліття	4	2	2			
Разом – зм. модуль 2	10	5	5			
Змістовий модуль 2. Національна безпека держави						
Тема 4. Національна безпека в умовах інформаційної війни	4	2	2			
Тема 5. Моделі формування громадської думки	4	2	2			
Тема 6. Інформаційна війна в Україні	4	2	2			
Разом – зм. модуль 2	12	6	6			
Усього годин	22	11	11			

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення поняття «інформація». Приклади трактування цього поняття. Інформаційне середовище. Інформація явища. Порогові й безпорогові явища. Вплив інформаційного поля життєвого середовища людини. Найважливіші властивості розумної системи: сприйняття, збереження та обробка інформації. Сприйняття інформації — певна зміна системи під	1

	<p>тим чи іншим впливом.</p> <p>Поняття інформаційного впливу. Інформаційні технології як засіб інформаційного впливу. Цілі та завдання інформаційно-психологічного впливу. Інформаційна війна (I-War) — комплекс заходів інформаційного впливу на масову свідомість для зміни поведінки людей та нав'язування їм цілей, що не входять до їх інтересів.</p>	
2	<p>Інформаційна війна — складова частина ідеологічної боротьби. Політичні інформаційні війни. Основні методи інформаційної війни — блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивником. Інформаційна зброя.</p>	2
3	<p>Інформаційні війни в сучасному соціально-політичному вимірі. Основні принципи, завдання, цілі та методи геополітичного стратегічного аналізу та прогнозування. Сучасна світова/регіональна політика та Інтернет. Особливості інформаційно-психологічного впливу через Інтернет.</p>	2
4	<p>Комп'ютерні технології — невід'ємна частина озброєння сучасних армій. Методи запобігання електронній загрози та способи зменшення вразливості в умовах електронної війни Електронна війна як близький аналог реальних “гарячих” бойових дій.</p>	2
5	<p>Інформаційні потоки в політико-соціальних системах. Взаємозв'язок інформаційної та інших видів безпеки. Основні види загроз національній безпеці. Інформаційна безпека як складова національної безпеки. Українська мова як об'єкт інформаційної агресії. Методи запобігання і ліквідації загроз інформаційній безпеці держави.</p> <p>Формування громадської думки — одне з найважливіших завдань державного апарату, політичних партій, працівників спецслужб. Західні та постсовєтські суспільства і маніпулювання громадською думкою. Політичне маніпулювання. Прийоми, процедури і технології маніпулятивного впливу.</p>	2
6	<p>Інформаційно-психологічні операції проти України в інтересах інших держав - головна загроза національній безпеці України. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн. Інформаційні кордони України. Українське телебачення як арена ведення інформаційних воєн. Деструктивна роль іноземних телекомпаній, радіостанцій, друкованих ЗМІ та інтернет-видань, присутніх у вітчизняному інформаційному просторі</p>	2

Самостійна робота з посібниками

1	<p>Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием.– М.: Изд-во “Эскимо”, 2007. — 864 с.</p>	6 год.
2	<p>Романчук О. Системний аналіз у журналістиці: Навчальний посібник. — Львів: Універсум, 2008. — 312 с.</p>	5 год.
3	<p>Сунь-цзы. Исскуство стратегии.–М.: Изд-во Эксмо; СПб.:</p>	4 год.

	Мидгард, 2006.–528 с.	
4	Почепцов Г.Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований. К.: Вид. «АДЕФ-Украина», 1998.	5 год.
5	Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2004. – 384 с.	5 год.

Усього – 25 годин

**Самостійна робота з рекомендованою літературою
(спеціальні видання, журнальні статті)**

1	Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. — К., 1996. — с.194-251.	1 год.
2	Драч І. Що таке інформаційна безпека і як її налагодити? // Універсум.—2001.—№3-4. — с.14.	1 год.
3	Врублевський В., Мороз О., Саєнко Ю. Ера інтелекту // Універсум. — 2001. — №11-12. — с.4-7.	1 год.
4	Герцштейн Э. Война которую выиграл Гитлер. — Смоленск: Русич, 1996.	4 год.
5	Дашкевич Я. Національна інформаційна безпека: українські проблеми // Шлях перемоги.— 2004.—14 січня.—с.8.	1 год.
6	Іванов В. Інформаційна безпека України: медійні аспекти проблеми // Універсум. — 2001. — № 3-4. — с.17.	1 год.
7	Карпенко В. Інформаційний простір і національна безпека України // Універсум. — 2002. — №7-8. — с.49.	1 год.
8	Лаптічук В. “Майн Кампф” Владіміра Путіна//Універсум, №7-8,2008– С.10-16.	1 год.
9	Романчук О. «Стратегічне партнерство» або текстуальний неоколоніалізм // Універсум, №3-4, 2009. – С.16-20.	1 год.
10	Сватко Я. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн // Універсум, №9-10, 2008. С.6-9.	1 год.
11	Шевчук О.Б., Голобуцький О.П. E-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути. — К.: ЗАТ «Атлант UMS», 2001. – 104 с.	2 год.
12	Український інтернет: мовний аспект // Народне слово. — 2003. — №21. — с. 4.	1 год.
13	Карпенко В. Інформаційний простір і національна безпека України // Універсум. — 2002. — №7-8. — с.49.	1 год.
14	Лаптічук В. “Майн Кампф” Владіміра Путіна//Універсум, №7-8,2008– С.10-16.	1 год.
15	Романчук О. «Стратегічне партнерство» або текстуальний неоколоніалізм // Універсум, №3-4, 2009. – С.16-20.	1 год.
16	Сватко Я. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн // Універсум, №9-10, 2008. С.6-9.	1 год.
17	Шевчук О.Б., Голобуцький О.П. E-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути. — К.: ЗАТ «Атлант UMS», 2001. – 104 с.	2 год.
18	Маніпуляція свідомістю // Журнал “І”, №30, Вересень 2003.	3 год.

Усього – 25 годин

Індивідуальна робота (написання рефератів)

№ з/п	Використані жанри	Кількість годин
1	Інформаційна безпека України: мас-медійний аспект	2 год.
2	Україна в умовах інформаційної війни – іаніпулювання свідомістю	2 год.
3	Український інтернет: мовний аспект	2 год.
4	Інформаційна війна як складова частина ідеологічної боротьби.	2 год.
5	Інформаційна війна між Україною й Росією	2 год.

Методи контролю

Поточний контроль:

- усна відповідь, кілька доповнень – 3 бали;
- відвідування занять – 1 бал за одне заняття (**максимум – 13 балів**);
- конспект першоджерел (посібники, оригінальні публіцистичні твори) – 4 бали;
- виконання індивідуального завдання (написання реферату) – 5 балів;
- за публікацію індивідуального завдання у вигляді статті в ЗМІ – 7 балів;
- контрольний тест (за перший змістовий модуль) – 6 балів;
- контрольний тест (за другий змістовий модуль) – 6 балів;
- контрольний тест (за другий змістовий модуль) – 6 балів;

При оцінюванні виконання індивідуального завдання враховуємо: актуальність, самостійність, зміст, стиль, грамотність, публікацію в ЗМІ.

Поточний контроль: усна відповідь, кілька доповнень на практичному занятті – 5 бали; конспект першоджерел (посібники, оригінальна література) – 20 бали; виконання індивідуального завдання (написання реферату) – 25 балів; контрольна робота (за перший змістовий модуль) – 25 балів; контрольна робота (за другий змістовий модуль) – 25 балів;

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко О. Влада інформації, її місце й роль в інформаційному суспільстві. Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2001 <<http://www.journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=42>>.
2. Вовканич С. Семіотика і державотворення // Універсум—2001, № 5-6.— с.1-2.
3. Войтенко В. Три поверхи вниз // Універсум. — 2000. — № 7-10. — с. 60.
4. Герцштейн Э. Война которую выиграл Гитлер. — Смоленск: Русич, 1996. 13. Дашкевич Я. Національна інформаційна безпека: українські проблеми // Шлях перемоги.— 2004.—14 січня.—с.8.
5. Драч І. Що таке інформаційна безпека і як її налагодити? // Універсум.—2001.—№3-4. — с.14.
6. Жеребецький Є. Росія — вимираюча імперія//Універсум,2005,№1-4.—с.24.
7. Журавський В., Родіонов М. та ін. Україна на шляху до інформаційного суспільства (Нормат.-правові аспекти) / За заг. ред. Згуровського М. З.—К.: ІВЦ «Політехніка», 2004—484 с.
8. Іванов В. Інформаційна безпека України: медійні аспекти проблеми // Універсум. — 2001. — № 3-4. — с.17.
9. Інформаційна безпека? // Універсум. — 2001. — № 3-4. — с.21.

10. Карпенко В. Інформаційний простір і національна безпека України // Універсум. — 2002. — №7-8. — с.49.
11. Карпенко В. Держава без ідеології, що судно без лоцїї // Універсум. — 2001. — №11-12. — с.11.
12. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібник. — К.: Кондор, 2004. — 384 с.
13. Лаптіїчук В. “Майн Кампф” Владіміра Путіна//Універсум, №7-8,2008— С.10-16.
14. Литвиненко О. В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія.— К.: НІСД, 2003.—240 с.—(Сер. Націон. безпека”; Вип. 6).
15. Панарин А. Глобальное информационное общество: вызовы и ответы // Власть. — 2001. — № 1. — с. 14-19.
16. Панарин И.Н. Информационная война и Россия. — М. 2000.
17. Почепцов Г.Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований. К.: Вид. «АДЕФ-Украина», 1998.
18. Перемога як безпам’ятство // Україна молода. — 2005. — 6 травня.
19. Романчук О. Системний аналіз у журналістиці: Навчальний посібник. — Львів: Універсум, 2008. — 312 с.
20. Романчук О. «Стратегічне партнерство» або текстуальний неоколоніалізм // Універсум, №3-4, 2009. — С.16-20.
21. Романчук О. Війна, яку виграла Росія // Універсум, №9-10, 2008. — С.10-15.
22. Сватко Я. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних воєн // Універсум, №9-10, 2008. С.6-9.
23. Сунь-цзы. Искусство стратегии.—М.: Изд-во Эксмо; СПб.: Мидгард, 2006.—528 с.
24. Сушко О. Україна наступна? // Універсум, №7-8, 2008. — С.32-33.
25. Тімоті Шімїл, Фїл Уїльямс, Кейсі Данлевї. Протидія електронній війні // НАТО ревью. — зима 2001/2002. — С.16-18.
26. Ткач А. Кінець епохи абсурду... // Слово Просвіт.—2004.— 8 січня.— с. 1.
27. Український інтернет: мовний аспект // Народне слово.—2003.—№21.—с. 4.
28. Шевчук О.Б., Голобуцький О.П. E-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути. — К.: ЗАТ «Атлант UMS», 2001. — 104 с.
29. Шевченко О. Інформаційно-психологічні операції: концептуальні підходи НАТО і провідних країн світу // Соціальна психологія —2004. —№ 2.—С.111-121.
30. Швец Д.Ю. Информационная безопасность России и современные международные отношения. — М.: «Мир безопасности», 2001. — С.13.
31. Щербак Ю. Небезпечна гра Москви та уроки історії // Універсум, №7-8, 2008. — С.17-19.
32. J. Ellul. Propaganda. — New York, 1965.
33. www.Dobeg-Ostrowska Boguslawa, Frasz Jenina, Osyczka Beata. Teoria i praktyka propagandy. — Wrocław, 1997.
33. www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pabs/jp_3_13.pdf